

SEVİNC BARİS qızı QƏMBƏROVA

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Gəncə Dövlət Universiteti

AZƏRBAYCAN DİLİNİN ŞİVƏ XÜSUSİYYƏTLƏRİ TÜRKMƏN DİLİNDƏ

Giriş. Mədəniyyət və dil baxımından bir-birinə çox yaxın olan türk xalqlarından – azərbaycanlılar, Türkiyə türkləri, türkmənlər, qaqauzlar, Balkan və Axısqa türkləri bir dil qrupunda birləşən oğuz türkləridir. Bəhs edilən dillərin daşıyıcısı olan xalqların daha yaxın genetik ortaqlığa malik olmalarının sübutu kimi bu dillərin müxtəlif yaruslarının müqayisəli analizi dəyərli tarixi-lingvistik nəticələr verə bilər. Son onilliklərdə bu xalqların arasında yüksələn xətlə inkişaf edən iqtisadi və mədəni, siyasi əlaqələr, mənəvi yaxınlaşma ortaq türk dili ideyasının gerçəkləşməsinə təkan verən amillərdən biri kimi mövzunu kifayət qədər aktual edir.

Qədim və ortaq kökə malik türk dillərinin müqayisəli-tarixi şəkildə tədqiqi türkologiya elmi qarşısında duran ən vacib məsələlərdəndir. XX əsrin əvvəllərindən başlayan türkçülük hərəkatı bu əsrin sonunda Sovetlər imperiyasının dağılması və bir neçə müstəqil türk dövlətinin yaranması ilə yeni bir müstəviyə qədəm qoydu. Mövcud siyasi, iqtisadi şərait türk xalqları arasında inteqrasiya və özünəqaydışa güclü təkan verdi. Bu gün milli özünüdərkini gücləndiyi bir dövrdə türk xalqlarının sosial-mədəni irsinin hərtərəfli araşdırılması aktual vəzifələrdəndir (2, s. 3).

Türkmən dili Türkmənistanda yaşayan 5 (beş) milyondan çox türkmənin doğma dilidir. Eləcə də türkmənlər yığcam şəkildə Özbəkistanda (121 min), Rusiya Federasiyasında (40 min), Tacikistanda (20 min), Qazaxıstanda (4 min), İranda, Türkiyədə və başqa ölkələrdə də məskunlaşmışlar. Türkmən dilinin 30-a yaxın dialekt və şivəsi mövcuddur. Hazırda koynesi təkcə dialektinin axal şivəsi hesab olunan türkmən ədəbi dili normalarının formalaşması prosesi getməkdədir (16, s. 8).

Bu tipli araşdırmalarda, adətən, əvvəlcə fonetik xüsusiyyətlər tədqiqata cəlb olunur. Bu da indiyədək qoyulan ənənəvi sıralanmadan, şivələrdəki fonetik fərqlərin o birilərinə (leksik, qrammatik və s.) nisbətən daha çox olmasından və bu fərqlərin öyrənilməsinin digər bölmələrin tədqiq olunmasında önəmli rolundan irəli gəlir. Azərbaycan dilinin şivələri və türkmən dili arasında da bir çox ortaq fonetik xüsusiyyətlər vardır:

Türkmən dilinin fonetik sisteminə qısa saitlərlə yanaşı, uzun saitlər də mövcuddur (8 qısa, 8 uzun). Bu xüsusiyyət türkmən dilinin spesifik xüsusiyyətlərindən biri kimi çıxış edərək onu oğuz qrupundakı digər türk dillərindən fərqləndirir. Məs.: bar [ba:r] var olmaq, malik olmaq, ak [a:k] ağ, dolu [do:lu] dolu, uç [u:ç] uç(maq), uc, köçə [köçə:] küçyə və s. Türkmən dilində sait səslərin uzanması sözlərin mənşəyi, səsdüşümü, hecəda səsin uzun tələffüzü və s. səbəblərdən əmələ gəlir (16, s. 12-13).

Azərbaycan dili şivələrində sonrakı uzanma hadisəsi geniş yayılmışdır. Bu hadisə samitin düşməsi nəticəsində əmələ gəlir. Şivələrdə ɳ, n, ǵ, h, y, g, q, k, d, v, r samitlərinin düşməsi ilə bütün saitlərin uzun variantları meydana çıxır. Məs.: ma:t<manat, hə:t<həyət, sə:r<səhər, ce:ran<ceyrən, i:rmi<iyirmi, yı:rdı<yığırđı, do:şan<dovşan, so:x<soyuq, bö:g<böyük, su:n<suyun, şü:d<şüyüd və s. Bəzi şivələrdə, xüsusilə Şəki şivəsində səs düşümü hadisəsi baş vermədən ikihecalı sözlərdə a, ə, e, o, ö saitləri uzun tələffüz olunur və sözlərdə məna dəyişikliyi əmələ gəlmir. Məs.: qa:rı, sa:rı, a:rı, sə:rin, də:li və s. İlkin uzun saitlər (saitlərin pratürk və ya ümumtürk uzanması) ümumxalq Azərbaycan dilinə xas olan xüsusiyyət deyil, lakin onu izi bəzi şivələrdə təkhecalı sözlərdə qalır. Məs.: çö:l, gö:l, dö:rt (Dmanisi), sa:rı (Göyçay) (8, s. 28).

Türkmən dilində palatal (damaq) və labial (dodaq) sinharmonizmi çox qabarıq şəkildə özünü göstərir. Bu dodaq ahəngində daha qüvvətlidir. Labial ahəngə görə türkmən dili bütün qərb hun qrupu dillərindən fərqlənir. Belə ki, əgər sözün birinci hecasında dodaqlanan sait varsa, ondan sonar gələn digər hecalarda saitlər mütləq dodaqlanır. Lakin bunların bir qismi imla qaydasına görə yazıda öz əksini tapmır. Məs.: oqlonlor-oqlanlar və s. (13, s. 140-141).

Azərbaycan dili şivələrində ahəng qanunu ədəbi dilə nisbətən o qədər də möhkəm deyildir. Burada bir çox hallarda ahəng qanununun pozulması müşahidə olunur. Azərbaycan ədəbi dilində damaq ahəngi gözlənilsə də, qərb şivələrində (Qazax, Tovuz, Daşkəsən və s.) dodaq ahənginin möhkəmliyi müşahidə olunur. Məs.: qurmuyuf/qurmoyuf, görmüyüf/görmöyüf, otduyyurdu/otdordu və s. (11, s. 20, 56).

Oğuz qrupunda olan digər türk dilləri ilə müqayisədə türkmən dilində b~p səs əvəzlənməsi geniş şəkildə müşahidə edilir. Məs.: Palta ~ balta, mektep~ məktəb və s. Analoji hadisəyə Azərbaycan dili şivələrində də rast gəlinir. Məmmədəğa Şirəliyev göstərmişdir ki, b səsinin p səsi ilə əvəzlənməsi hadisəsinə az-çox dərəcədə bütün şivələrimizdə rast gəlmək mümkündür. Bu hadisəyə çox vaxt qapalı qısa saitlərdən əvvəl təsadüf edilir. Məs.: Putax//pıtax>budaq, puçax//pıçax>bıçaq və s. Azərbaycan dili şivələrində b~p hadisəsi a səmindən əvvəl də müşahidə edilir. Məs.: Palta>balta, paja>Baca, palaja>balaca və s. (11, s. 75-76).

Türkmən dilində (eyni zamanda Türkiyə türkçəsi və qaqaüz dilində) bir sıra qədim türk sözləri (toprak, yaprak, köprü və s.) vardır ki, onlar Azərbaycan dilində səslərin yerdəyişməsi hadisəsinə (metateza) uğrayaraq (torpaq, yarpaq, körpü və s.) istifadə edilir. Qərb şivələrində isə müasir ədəbi dilimizdə yerdəyişmə ilə işlədilən belə vahidlərin bir qismi öz qədim formasını qoruyub saxlayır. Məs.: iləri>irəli, kiprix>kiprik, və s.

Türkmən dilində söz əvvəlində velyar ɳ səsinə rast gəlinməsə də, o, söz sonunda tez-tez işlənir. Məs.: Sen, öɳ və s. (13, s. 142). Azərbaycan dilinin qərb şivələrində də velyar ɳ səsinə geniş yer verilir. Məs.: atan, saña, aldınız və s. (11, s. 20).

Türkmən dilinin leksik quruluşunun əsasını xalis türk mənşəli və alınma (ərəb, fars, monqol, rus və rus dili vasitəsilə digər dillərdən alınan) sözlər təşkil edir. Türkmən dilinin əsas lüğət fondu digər türk dilləri ilə daha çox ümumilik təşkil etdiyi halda, leksik tərkibində fərqlənmələr də özünü göstərir. Başqa sözlə, türkmən dilinin leksik tərkibində meydana çıxan sözlərin bir qisminə nəinki digər qruplara daxil olan türk dillərində, eləcə də oğuz qrupu türk dillərində rast gəlinmir (13, səh. 138-139) Türkmən dilində istifadə olunan bir çox sözlər Azərbaycan ədəbi dilində müşahidə olunmasa da, Azərbaycan dili şivələrində işlədilməkdədir:

Abajur-stolüstü sipərli lampa (15, s.19). Azərbaycan dilinin Şəki şivəsində eyni tərkibli söz “yerkökü, kök” mənasında işlədilir. Qax şivəsində isə eyni mənada *abacur* şəklində istifadə edilir (1, s.11).

Arassa-təmiz, saf. Türkmən dilində bu sözdən yaranan *arassaçılıq* “təmizlik”, *arassala* “təmizləmək”, *ardıl* “təmizlənmək” sözləri də istifadə olunur (15, s. 32). Azərbaycan dilinin Bakı, Xaçmaz şivələrində *ari* “təmiz, saf”, *arımmağ* (İmişli) “təmizlənmək, yuyunmaq”, *arıtdamağ* (Quba, Xaçmaz), *arıtdamax* (Qazax, Şəki) “təmizləmək” sözləri qeydə alınmışdır (1, s. 26).

“Oğuznamə”nin dilində bu söz geniş işlədilmişdir. Məs.: Arğ arınar, ad arınmaz və s.(9, səh.35).

Azar (aza:r)-1.ağrı, acı, yara; 2.narahatlıq (15, s. 41).Azərbaycan dilinin qərb şivələrində *azar* “xəstəlik”, *azarrı* “xəstələnmiş”, *azarranmax* “xəstələnmək”sözləri işlədilir. Şəmkir şivəsində *azargəzdiren* “həmişə xəstə olan”, Ucar şivəsində *azarnək* “yarımxəstə, zəif” sözlərinə rast gəlinir (1, səh.31).

Azık (a:zık)-azuqə, yemək (15, s. 41). Azərbaycan dilinin Qazax şivəsində “yol azuqəsi” mənasını ifadə edən *azık* dialektizmi işlədilir (1, s. 31). Kaşğarının lüğətində *azuk* “azuqə” sözü qeydə alınaraq məsəl

daxilində də verilmişdir: Sartınınq azukı arıǵ bolsa, yol üzrə yer=satıcının malı təzə olsa, elə yoldaca yeyər (6, c. 1. s. 135).

Boyuntırık-boyunduruq, *boyuntırıkla*- 1. boyunduruq keçirmək; 2. boyun əydirmək, asılı etmək (15, s. 81). Azərbaycan dilinin Ağdam, Gədəbəy, Göygöl şivələrində boyundurux “yaxalıq” dialektizmi istifadə edilir (1, s. 62).

Cencel-qarşıdurma, dava, *cencelleş*-dava etmək, dilləşmək (15, səh.99). Azərbaycan dilinin Tərtər, Biləsuvar şivələrində “höcətləşmək” mənasını verən *cəncəşməx*, *cəngləşməg* sözləri istifadə edilir (1, səh.74).

Çaga-uşaq, heyvanın balası, çagalıq “uşaqlıq”, çagala, çagalat “uşağı olmaq, balalamaq”, çaga-çuga “uşaq-muşaq, uşaqlar” (15, s. 106). Azərbaycan dilinin şivələrində (Ağdaş, Basarkeçər, İsmayilli, Şəki) çaga “uşaq” sözü geniş şəkildə işlədilir. Bir çox qərb və cənub şivələrində *çağala*, *çaqqala* “kal, yetişməmiş (meyvə)”, *çağalamax* “ağacda xırda meyvələr əmələ gəlmək” vahidləri qeydə alınmışdır (1, s. 85).

“Oğuznamə”nin dilində bu söz istifadə edilmişdir. Məs.: Çaga yavrının ağzı böyük olur (9, s. 85).

Çanak (ça:nak)-ölçü qabı, *çanakla* “ölçü qabı ilə almaq, ölçmək”, *çanaklık* “ölçü qabı düzəltməyə yarayan material” (15, s. 110). Azərbaycan dilinin cənub və qərb şivələrində *çanax* sözü “saxsı qab” (Naxçıvan), “ölçü qabı” (Ağdam, Gəncə), “ölçü vahidi” (Şərur, Zəngilan) istifadə olunur (1, s. 89).

Kaşğarının lüğətində *çanak* “1. ağacdan yonulmuş duz qabı, nəməkdən; 2. çanax, kasa” mənalərini ifadə edən vahid kimi verilmişdir (6, c. 1. s. 383). “Oğuznamə”nin dilində bu söz istifadə edilmişdir. Məs.: Oğul-qız evin çanağı-çölməyi kibidür (9, səh. 33).

Garamat (gara:mat), garamatlık-məsuliyyət daşımaq, cavabdehlik (15, səh. 229). Azərbaycan dilinin şivələrində “dərd, qəm, dərdli, qəmli” mənalərini ifadə edən *qaramat* sözü qeydə alınmışdır. Gədəbəy şivəsində qaramat basmax “dərd, qəm basmaq” ifadəsi işlədilir (1, səh. 280).

Görk-gözəllik, görkəm, görksüz-çirkin (15, s. 295-296). Azərbaycan dilinin Füzuli, Mingəçevir, Oğuz, Şəmkir şivələrində *görk* “nümünə”, *görklü* (Ağdam) “görkəmli”, *görk olmax* (Şəmkir) “nümünə olmaq, ibrət olmaq” dialektizmləri istifadə edilir (1, s. 186). Kaşğarının lüğətində *körk* “gözəllik”, *körklüg* “gözəl və görkəmli olan” sözləri verilmişdir (6, c. 1. s. 360).

“Dədə Qorqud kitabı”nda bu sözə rast gəlinir. Məs.: Qamən aqan görkli suyn qurumasın! və s. (7, səh.41). “Oğuznamə”nin dilində bu söz istifadə edilmişdir. Məs.: Könül kimi seversə, görklü oldur və s. (9, s. 156).

Görkez, **görkeziş**, **görkezme**-göstərmək, sərgiləmək (15, s. 295-296). Azərbaycan dilinin İmişli şivəsində *görkəzmə* “görünməmiş, qəribə”, Füzuli, Gəncə şivələrində eyni mənanı bildirən *görsətmə* sözləri qeydə alınmışdır (1, s. 186).

Gözetle-göz qoymaq, baxmaq (15, səh. 302). Azərbaycan dilinin Gəncə şivəsində *gözetləmək* “gözləmək” sözü istifadə edilir.

Gursak-köks, sinə (15, s. 311). Azərbaycan dilinin Şəki şivəsində *qursax* “çinədan (toyuğun və s.)” sözü istifadə edilir (1, s. 316).

Semiz-kök. Türkmən dilində bu sözdən yaranan *semizlik* “köklük”, *semre*, *semret* “kəkəlmək” sözləri də işlədilir (15, s. 569). Azərbaycan dilinin Dərbənd şivəsində *səmiş* şəklində “kök, kəkəlmiş heyvan” mənasında istifadə edilir (1, s. 427).

Kaşğarının lüğətində bu vahidlər Azərbaycan dili şivələrində olduğu kimi səmiş “kök”, səmişlik “köklük” şəklində verilmişdir (6, c. 1. s. 370, 483). “Dədə Qorqud kitabı”nda bu sözə rast gəlinir. Məs.: *Simüz* qoyun, arıq toqlı bayırda qalsa, qurt gəlib yeməzdi sapanın qorqusundan və s. (7, s. 48). “Oğuznamə”nin dilində bu söz istifadə edilmişdir. Məs.: Çün yoldaşın səmiş sevməz, sən gir yüyür qarasına, Sonra səmiş sana qalır, kimsə girməz arasına və s. (9, s. 85).

Tam (ta:m)-ev, otaq (15, s. 614). Azərbaycan dilinin şivələrində *dam* sözü bir çox mənalər ilə yanaşı “hər cür tikili, bina” mənasında da işlədilir (1, s. 113). “Dədə Qorqud kitabı”nda bu sözə rast gəlinir. Məs.: ...tauq komasına, sığır tamına dönmüş və s. (7, s. 33).

Türkmən dili və Azərbaycan dili şivələri arasında istifadə edilən qədim türk sözləri və ortaq fonetik xüsusiyyətlərlə yanaşı, qrammatik səviyyədə də oxşar cəhətləri müşahidə etmək olar:

Türkmən dilində bu işarə əvəzliyi hallanarkən b~m əvəzlənməsi baş verir. Məs.: bu, munuñ, muña, munı, munda, munda (13, səh. 145). Məmmədəğa Şirəliyev qeyd etmişdir ki, Azərbaycan dili şivələrində b səsinin m səsi ilə əvəzlənməsi bir o qədər yayılmış hadisələrdən sayılır. Bu hadisəyə bütün şivələrimizdə bu işarə əvəzliyinin hallanmasında rast gəlirik. Belə ki, bu işarə əvəzliyində b səsi adlıq haldan başqa bütün hallarda m səsi ilə əvəz olunur. Məs.: munun//mının, muna//mına, munı//mını, munda//mında, munda//mından (11, s. 76).

Göytürk yazılarında bu əvəzliyi ismin müxtəlif hallarında, eyni zamanda şəkilçiləşmiş qoşmalarla işlənərkən sözün əvvəlindəki b samiti olduğu kimi saxlanmış (bum, bunta və s.), uyğur yazılarında, “Kutadqu bilig”də və digər mənbələrdə b samiti daha çox m samiti ilə əvəzlənmişdir: muna, mana, munda, mundın və s. (5, s. 113). Kaşğarının lüğətində, digər türk dillərində izlənilən b-m əvəzlənməsi qıpçaq ünsürü hesab olunur.

Türkmən dilində feillərin indiki zaman forması –yar, -yər şəkilçiləri vasitəsi ilə düzəlik. Azərbaycan dilində bu forma dördvariantlı –ır⁴ şəkilçisi ilə işlədilir. Məs.: qelyərsin-gəlir, dinləyər-dinləyir və s. Oğuz elementləri ilə zəngin olan qərb şivələrində, xüsusən də Qazax şivəsində indiki zamanın geniş şəkildə həm də –er (-or, -ör) şəkilçisi ilə əmələ gəldiyi müşahidə olunur. Bu da oğuz qrupunda olan digər türk dilləri ilə səsləşir (Türkiyə türkçəsi, qaqauz dili, türkmən dili və s.). Məs.: gəlir-gələr, sevir-sever və s.

Nəticə. Azərbaycan dilində dialekt səviyyəsində mövcud olan bir çox xüsusiyyətlər türkmən dilində ədəbi dil səviyyəsində izlənilməkdədir. Bir çox dillərin təsirinə məruz qalmasına baxmayaraq, türkmən dili özünəxas fonetik, leksik və qrammatik xüsusiyyətləri olan müstəqil bir türk dilidir. Qohum dillərin müxtəlif yaruslarına məxsus olan material və faktların müqayisəli-linqvistik təhlili faydalı və düzgün nəticələrin alınmasına gətirib çıxarır.

Tədqiqat göstərir ki, Azərbaycan və türkmən dilləri genetik cəhətdən qohum olub pratürkcədən (anatürkcə) ayrılaraq müstəqil dillər səviyyəsinə gələnə kimi müxtəlif dəyişmə və inkişaf proseslərindən keçmişlər. Bu tipli araşdırmalar ali məktəblərdə bir çox fənlərin (Türkologiyaya giriş, Türk dillərinin müqayisəli qrammatikası, Türk dillərinin dialektləri və s.) tədrisi zamanı istifadə oluna bilər.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2007, 568 s.
2. Bəşirov K. Oğuz qrupu türk dillərində qrammatik şəkilçilərin tarixi-linqvistik tədqiqi. Avtoreferat. Bakı, 2014, 50 s.
3. Cəfərov N., Qəribli A., Qəribli E. Türkologiya (Elmi araşdırma). Bakı, “STV-TRANS”, 2018, 292 s.
4. Əzizov E. Azərbaycan dilinin tarixi dialektologiyası: Dialekt sisteminin təşəkkülü və inkişafı. Bakı: Bakı Universiteti, 1999, 354 s.
5. Xudiyev N. Qədim türk yazılı abidələrinin dili. Bakı, “Elm və təhsil”, 2015, 596 s.
6. Kaşğari M. Divanü lüğət-it-türk. Dörd cildə. Bakı, “Ozan”, 2006. Tərcümə edən və nəşrə hazırlayan Ramiz Əskər.
7. Kitabı-Dədə Qorqud. Bakı: Yazıçı, 1988, 265 s. +12 yap. şək. Tərtibçilər: Fərhad Zeynalov və Samət Əlizadə.
8. Məmmədli, M. Azərbaycan dialektologiyasına dair mühazirələr (metodik vəsait). Bakı, “Zərdabi LTD” MMC, 2011, 104 s.
9. Oğuznamə. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2006, 216 s. Tərtib edən: Samət Əlizadə
10. Səfərli A. Məmmədəğa Şirəliyevin “Azərbaycan dialektologiyasının əsasları” dərslində türkmən dialektinin özünəməxsus xüsusiyyətlərinin əksi. Uluslararası türk lehçe araşdırmaları dergisi (Türklad). 2 cilt, 2 sayı, 2018, 136-143 s. Türkiyə
11. Şirəliyev M. Azərbaycan dialektologiyasının əsasları. Bakı: Şərq-Qərb, 2008, 416 s.
12. Tanrıverdi Ə. Azərbaycan dilinin tarixi qrammatikası. Bakı, “Elm və təhsil”, II nəşr, 2012, 464 s.
13. Zeynalov F. Türkologiyanın əsasları. Bakı, “Maarif”, 1981, 350 s.
14. Berdi Sarıyev. Türkmən sözlükləri və sözlükçülüğü üzerine yapılan araşdırmalar hakkında. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 2/1 2013 s. 150-165, TÜRKİYE
15. Tükmenge-Türkçe Sözlük. (Hazırlayanlar: Talat Tekin, Mehmet Ölmez, Emine Ceylan, Zühal Ölmez, Süer Eker). Ankara, 1995. 727 s.
16. Грунина Э.А. Туркменский язык. М.: Вост.лит., 2005, 288 стр.

Sevinc Baris qızı Qəmbərova

Azərbaycan dilinin şivə xüsusiyyətləri türkmən dilində

Xülasə

Məqalədə türk dilləri ailəsinin oğuz qrupuna daxil olan Azərbaycan dilinin şivələri və türkmən dilində olan ortaq fonetik, leksik və qrammatik xüsusiyyətlər araşdırılmışdır. Azərbaycan dilinin şivələrinə məxsus olan bir çox xüsusiyyətlər türkmən dilində ədəbi dil səviyyəsində müşahidə edilir. Bəhs edilən dillərin daşıyıcısı olan xalqların daha yaxın genetik ortaqlığa malik olmalarının sübutu kimi bu dillərin müxtəlif yaruslarının müqayisəli analizi dəyərli tarixi-linqvistik nəticələr verə bilər.

Tədqiqat işində türkmən dilində olan dil xüsusiyyətlərinin (saitlərin uzanması, dodaq ahənginin möhkəmliyi, səs əvəzlənmələri və s.) Azərbaycan dilində dialekt səviyyəsində mövcud olması müqayisəli şəkildə işıqlandırılmışdır. Müqayisələr faktlar və nümunələrlə əsaslandırılmış, yeri gəldikcə hər iki dilə məxsus olan materiallara və bədii ədəbiyyat nümunələrinə müraciət olunmuşdur.

Açar sözlər: Azərbaycan, türkmən, dil, şivə, xüsusiyyət.

Севиндж Барис кызы Гамбарова

**ДИАЛЕКТАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА В
ТУРКМЕНСКОМ ЯЗЫКЕ**

Резюме

В статье исследуются общие фонетические, лексические, грамматические особенности диалекта азербайджанского языка, входящего в огузскую группу тюркской языковой семьи. Многие особенности азербайджанских диалектов прослеживаются в литературном уровне туркменского языка. Сравнительный анализ различных ярусов этих языков может дать ценные историко-лингвистические результаты как доказательство того, что народы, являющиеся носителями упомянутых языков, имеют более тесную генетическую общность.

В исследовании сравнительным методом выясняется, что некоторые языковые особенности туркменского языка (удлинение гласных, прочность губной гармонии, замена голосов и т.д.) существуют в диалектном уровне азербайджанского языка. Сопоставления были подтверждены фактами и примерами, а при необходимости - ссылками на материалы и художественные примеры, относящиеся к обоим языкам.

Ключевые слова: Азербайджан, туркменский, язык, диалект, особенность.

Sevinj Baris gizi Gambarova

DIALECTAL FEATURES OF AZERBAIJANI IN TURKMEN

Summary

In the article the common phonetical, lexical, grammatical features in the dialect of the Azerbaijani language and Turkmen included in Oghuz group of Turkic language family are researched. Many features of Azerbaijani dialects are observed in the literary language level in Turkmen. A comparative analysis of various tiers of these languages can give valuable historical-linguistic results as a proof that the nations being bearers of the mentioned languages have closer genetic commonality.

In the research it is enlightened comparatively that the phonetic features in Turkmen (lengthening of vowels, solidity of labial harmony, voice replacement and so on) exist in the dialectal level in Azerbaijani. The comparisons were justified with facts and examples and it was referred to materials and fictional examples belonging to the both languages when it is necessary.

Key words: Azerbaijan, Turkmen, language, dialect, feature.